

**SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI**

Skwierawska Maria

T: K: 13/13 Pom.

Chojnice ASSL

POM "Gr. P."

I./1. Relacja k. 4 s. 1-6

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora —

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —

II. Materiały uzupełniające relację —

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ... —

IV. Korespondencja —

V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 5

VI. Fotografie dział i komografii

1/1. Relacja - Skwierawska Maria

1. Relacja własna z 20.11.1974v.
z dołkijoną kartką St. Lesikowskiej -
- Szalewskiej; opis. k. 2 s. 1-3
2. Relacja własna wersja II z
31.09.1978 (z kępis + mpis) wraz z
uzupełnieniem St. Lesikowskiej - Szalewskiej k. 2 s. 4-6

I 1. Langowska Maria z domu Skwierawska.

2. ur. 7. X 1920 r. w Dąbrowie

3. Jan, Helena z domu Gatz.

4. Pochodzenie chłopskie

5. Wykształcenie podstawowe, bez zawodu.

6. Starogard ul. Pomorska 8/2A

II 1. Praca w domu i gospodarstwie wiejskim.

2. —

III 1. Praca w domu i gospodarstwie wiejskim.

2. Od roku 1943 do końca wojny, mój pseudonim „Bizona” brałam aktywny udział w pracy konspiracyjnej jako Tęczyńska, dostarczałam żywność, prątki bielizny, czyściłam odzież dla oddziałów partyzanckich, a później ukrywałam poszukiwanych.

3. Praca w domu pod pseudonimem „Bizona”, byłam uczestniczką walki zbrojnej z Niemcami w czasie okupacji hitlerowskiej: w szeregach „Gryfu Pomorskiego” Hojskiej Służby Kobiet pod dowództwem kpt. Jana Szalenkiego ps. „Soból” i ppor. Stefani Szalenkiej voto Lesikowskiej.

W latach okupacji udzielałam pomocy wszystkim, którym ze strony okupanta zagroziło niebezpieczeństwo.

Ukrywałam Alberta Lerkę z Polaszków k/Staroszeń.

Ukrywałam się od lutego 1940 roku do października, potem musiałam zmienić miejsce pobytu, ponieważ zaczęli się nim interesować sąsiedzi. W roku 1942 ukrywałam Jana i Bernarda Jereczków z Fingowej Huty pow. Kosciuszka.

Tych Niemcy o mało nie złapali u nas, ale dzięki dobrej się tłumaczyli, to zapłaciliśmy tylko karę, że nie byli zameldowanymi. W 1943 roku na zimę w gospodarstwie

2

mojej matki Heleny Skwierawskiej Jan Szaleński pseudonimem „Sobol” z licznymi ośmiu chłopów wykopalili sobie bankier.
Współpracowałam z nimi, prałam bieliznę, donosiłam żywność i mądrości. W miesiącu styczniu 1944 roku Niemcy wpadli na trop ^(imprez - 22) bankiera w okolicach Czerstka, cała załoga zdołała uciec, tylko Cemka i Langowski przyszli do mnie. Przez miesiąc ich ukrywałam do chwili gdy jednego z bankiera „sobola” ^(m. H. Subrowa - 22) złapała policja niemiecka. Był nim Alfons Nowaczyk, który nas zdradził. Cała załoga z bankiera zdżżyła uciec. Ja natomiast z bratem, bratową i teściem zostaliśmy aresztowanymi. Ja do końca wojny siedziałam w obozie Sztytthof, a moje dzieci: Helena i Krystyna w obozie w Potulicach. W obozie przebywałam do końca wojny. Obecnie jestem inwalidką wojenną II grupy. Jestem na rencie.

Maria Langowska

[20 XI 1974 - 22]

Legowska Marja z domu Skwirawskiej
nr. 78 1920 r. Dąbrowie 3

rodz. Jan Helena z domu Gata.

Jest mi znana jako uczestniczka
i chętnie się wyrażywała z swych
obowiązków, pomimo awantur nie
wydawała placówki z której miała łączności,
i wytrwała do końca, choć była byta
i dziś nosi ślady tortur w Obozie Stutoff.
Skwirawscy w Gdańsku byli współpracownikami
w okupacji, Brat jej zamordowany jesdait
ale teraz się zerwała wszelki kontakt z
rodziną z Gdańska.

Stefania Borkowska - Serikowska
ps. "Jaska" "Ther"
" Starogard Casiklowa 1/6

3. ep. rel 13 / Pam II 4
Szermierka Langowska Maria Maksymowa ur. 7.10.1920 roku
w Dąbrowie pow. Chojnice córka Jana Skwierawskiego i Heleny rd. Gata.
nr oboru 34939

W latach okupacji udzielałam pomocy wrystkiom którym ze strony okupanta zagrozono nieluzpccenstw. Pierwszego ukrywałam Alberta Lerke z Polakow koto Skarnet. Ukrywał się od lutego 1940 roku do Parckieonika, potem musiał zmienić miejsce pobytu ponieważ zaczęli nim się interesować sąsiedzi.

W roku 1942 ukrywałam dwóch młodych Jana i Bernada Jeronkow z Fingrowej Huty pow. Kosciernyma. Jeronkow omato niemy niestapali unas oni robotali chiec a moshzomq dobrze się tłumaczyli to zaplacili tylko karę ze mielim ich zameldowane. Ukrywali się unas ponad rok.

W 1943 roku przed zimą w zabudowaniach mojej matki Heleny Skwierawskiej dowodca partyzantow P.K. Jan Szalewski pseudonim "Sobol" z ratoga osiem chłopow wykopalili sobie bunkier dlamicki wozila listy prosila listowic, dowatam rywnoi.

W miesiacu styczniu 1944 roku Milicja niemiecka wpacla na trop bunkra w okolicach Czerska tam rata ratoga raleclwie zdaryl chiec dlwuch partyzantow Lemka Jan i Langowski Jozef przysli domnie którym dotalam schronienie i przez miesiac ich ukrywałam ale nie zdradzila im w w mojej matki sa tez partyzanci ich organizacja byl "Gryf" dlamie to niemiato znaczenia wazne ze chatali na skodę niemiecką. Wszystko jakos sio nas w miesiacu marcu z bunkra "Sobola" Policja niemiecka Japata Nowosyka Alfonsa który zdrachul wrysto w tylko wieckial. Powieckial nawet taki szczegol ze ob Bole z Dąbrowy dal mu dwa fajki Bole wrywnisic arentowomo i zabrali do koncetracji Lagier Stutut gdzie paleros ewakuacji oboru egimst.

Nawet powiedział Nowaczyk Alhous że mnie tych dwójce z innego
 baka się ukrywali. Na przesuchach koniecznie miałam powiedzieć
 dokąd oni poszli ja niepowiedziałam dwójce niekochałam Cembra Jan
 i Langowski forest żyją i mieszkają oboję w kwiekach pow Anymice
 pow Gutowice

Gerlapo z Gelausa na trzeci dzień po aretowaniu Nowaczyka Alhousa
 przyjechali zabrali nas do Wierzonia Młodego Brata Skwierawskiego
 Stanisława, bratową, Kienkę, Stanisława teścia Langowskiego
 Stanisława którego po miesiecu zwolnili ponieważ oniezym
 niekochał i mnie Langowską Marię

Teścia Langowskiego Stanisława z memi dwoma córkami
 wywiezli do obozu Potulice

A jeden brat mój Bolesław Kienka uczył i dokonca wojny ukrywał się
 w białkach /-/ Langowska Maria

Wzpełnienie walczyć przez Jaskółki.

Zaproszenie przez Jaskółki XI 1943r (pradkiem byłam czynna dla
 "Gryfa"). Jej zadaniem było przesłanie biliny i dostawcami żywności
 (miała numerem numeru w lesie, wykopywała naboje jaskółki,
 w których zostawała żywność i nymumnie biliny i ocieru)
 dla około 20 ludzi do 1945r.

Przygotowywała kwatery przynajmniej dla zagrożonych partyzantów
 po spełnieniu ^{ich} obrotu.

21. 12 1978 w Krakowska St. Maria

Łączniczka LANGOWSKA Maria Kazimiera ur. 7.10.1920 roku w Dąbrowie pow. Chojnice, córka Jana Skwierawskiego i Heleny z d. Gatz Nr obozu 34939.

W latach okupacji udzielałam pomocy wszystkim, którym ze strony okupanta zagrażało niebezpieczeństwo. Pierwszego ukrywałam Alberta Lerke z Polaszków koło Skarszew. Ukrywał się od lutego 1940 roku do października, potem musiał zmienić miejsce pobytu, ponieważ zaczęli nim się interesować sąsiedzi.

W roku 1942 ukrywałam dwóch mężczyzn Jana i Bernada Jereczków z Fingrowej Huty pocz. i pow. Kościerzyna. Jereczków o mało Niemcy nie złapali u nas, oni zdołali zbiec, a mąż ze mną dobrze musieliśmy się tłumaczyć. Zapłaciliśmy tylko karę, że ^{myśleliśmy ich} byli oni zameldowani. Ukrywali się u nas ponad rok.

W 1943 roku przed zimą w zabudowaniach mej matki Heleny Skwierawskiej dowódca partyzantów A.K. Jan Szalewski pseudonim "Sobol" z załogą osiem osób, wykopali sobie bunkier, dla nich woziłam listy, prałam bieliznę, dawałam żywność.

W miesiącu styczniu 1944 roku milicja niemiecka wpadła na trop bunkra w okolicach Czerska, tam cała załoga zaledwie zdążyła zbiec, dwóch partyzantów Cemka Jan i Langowski Józef przyszli do mnie, którym dałam schronienie i przez miesiąc ich ukrywałam, ale nie zdradziłam im, że u mej matki są też partyzanci. Ich organizacją był "Gryf", dla mnie to nie miało znaczenia, ważne, że działali na szkodę niemiecką. Wszystko jakoś szło, aż raz w miesiącu marca z bunkra "Sobola" policja niemiecka złapała Nowaczyka Alfonsa, który zdradził wszystko co tylko wiedział. Powiedział nawet taki szczegół, że ob. Bola z Dąbrowy dał mu dwa jajka. Ob. Bole oczywiście aresztowano i zabrano do obozu koncentracyjnego Stutthof, gdzie podczas ewakuacji obozu zginął. Nawet powiedział Nowaczyk Alfons, że u mnie tych dwoje z innego bunkra się ukrywało. Na przesłuchaniach koniecznie miałam powiedzieć dokąd oni poszli, ja nie powiedziałam chociaż wiedziałam. Cemka Jan i Langowski Józef żyją i mieszkają obaj w Kwiekach, pow. Chojnice, pocz. Gutowiec.

Gestapo z Gdańska na trzeci dzień po aresztowaniu Nowaczyka Alfonsa przyjechało by zabrać nas do więzienia: mojego brata Skwierawskiego Stanisława, bratową, Kinka Kazimierza teścia Langowskiego Stanisława, którego po miesiącu zwolnili ponieważ o nim nie wiedział, i mnie Langowską Marię.

Teścia Langowskiego Stanisława z memi dwiema córkami wywieźli do obozu Potulice. A jeden brat mój Bolesław Kinka uciekł i do końca wojny ukrywał się w bunkrach.

22. 2. 1944 - 13. 1. 1945
m. Włocławek 12/12 - 74

T: 52: 13/13 Pom.

Chojnice

Skwierawska Maria

V. Karty informacyjne

k. 5

WSK AK pami. partyz. 1943, 44

trzydziestka partyzantki „szorstki”
pami. partyzantów
ukrywani partyzantów

a

13 Pam Chojnice lsk 2
 Lągorokha Maria Parimira 2m. ^{Chojnice} ~~Skowronka~~
 w 7. 10. 1940, Starogard
 Egzemplarz "Sobole" Arentowana i osadzone
 w skrzyni do wyzwalenia (nr skrz 34939)
 (lista frakcji)

numerka Bernarda Skowronskiego z gdańska
 (osob. od Antoniny Skowronskiej)

LANGOŠKA MARIA

O jej działalności konspiracyjnej wspomina
p. Szekwsko - Lesikowski

Adres: ul. Pomorska blok 8/21

T. Lesikowska S, inq. Toruń, II/s 35

z rel. p. Lesikowski - Szekwskij
#11

CHOJNICE

Lampowska Maria

2. d. Skwierawska

działalność konspiracyjna,

4

20b. Jan Kowalski i służby specjalne

GETAPO SMIERZ UB... , aut. Gąsiorowski

Andrzej, Goleniów 2008.

s. 159

s. 498

Ⓡ III/11

Langowska Maria
zd. Skwierawska

Chojnice 5

W marcu 1996 r. wrócił „Białetyń”
Fundacji z informacją „mi żyje”

Zob: skrajnie adresów „Zurli”

182. VI, 2000

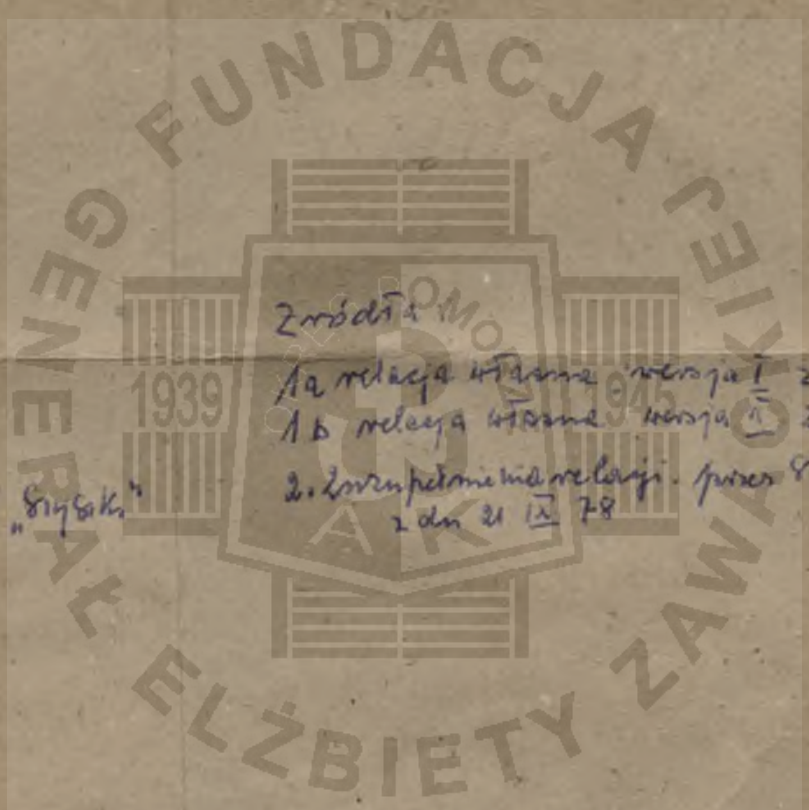

ARCHIWUM
Elżbiety 207 / Pom
13
data wpływu 20.11-1974

Oprac. J.M. dn. 4. IX. 84.
Fotografii brak

brak fotografii

niektóre partyzantki
i partyzantom
wamie partyzantów

Zródło MO
1a relacja w sprawie węgry 1 2 dn 20 XI 74
1b relacja w sprawie węgry 1 2 dn 21 IX 78
2. Dokumentacja relacji. przes. St. Leśnikowskiej. partyzantki
2 dn 21 IX 78

in Brzoza
Skwierawska
~~Skwierawska~~
Langowska Maria Kazimiera
zam. ~~Skwierawska~~ Skwierawska
Chojnice
Rosiniowa
AK

Skwierawska Lanqowska Mama

